

“Úgy hívogatlak a barbár zsvajban”
(Tóth Árpád: A tympanon istennőjéhez)

2016. február, VII. évfolyam 1. szám
Megjelenik évente négyszer

Élmény az irodalomtanításban

A VI. IROM (az Irodalomtanítás Innovációjának Országos Műhelye) konferencia a *Nagy Versmondás* elnevezésű programmal kezdődött, ahol Jordán Tamás vezényletével több száz diák szavalt el Szabó Lőrinc *Egy volt a világ* és Széthullott világ című verseit. Ezután a Debreceni Egyetem Auditorium Maximumában a közönség az Ady Endre Gimnázium 10. D osztályának középkorról szóló, összefoglaló óráját és néhány diák e témához kapcsolódó mestermunkáját tekinthette meg.

Ezt követte Debreczeni Attila, a Debreceni Egyetem Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet igazgatójának nyitóbeszéde, melyben annak fontosságát hangsúlyozta, hogy a klaszikus művek közelebb kerüljenek a diákokhoz. Ezután projektismertető hangzott el Fűzfa Balázs, Szakály Szilvia, Czimer Györgyi és Bodrogi Ferenc Máté előadásában. Hallhattunk az irodalom szakmódszertanának megújítási lehetőségeiről, az élményközpontú tanításról, igényes olvasók képzésének szükségességéről, a műfordítás helyéről és jelentőségéről az irodalomtanításban, a kreatív írás szerepéről, az irodalom fesztivállá változtatásáról, és persze a fesztivalizáció fogalmáról, hiszen a konferencia címe a *Kreatív-produktív irodalomkultúra: A fesztivalizáció paradigmája* volt.

Az előadásokat követően Fenyő D. György, Molnár Gábor Tamás, Dobszay Ambrus, Szirák Péter, Gordon Győri János és Végh Balázs Béla kalauzoltak minket Baranyai Norbert moderátor segítségével. A kezdő felvetés sikeressége és a kerekasztal-beszélgetés résztvevőinek összehangoltsága már csak abban is megmutatkozott, hogy a „Mennyire szükséges a reflektált élményszerűség paradigmája?” kérdésen kívül a moderátornak nem kellett többet

megszólalnia. Ezután levezetésképpen meghallgathattunk hatot *A 12 legszebb magyar vers* közül Lutor Katalin előadásában, és már indulhattunk is haza izgalmas ötletekkel telítve.

A konferencia második napját a DE Gyakorló Gimnázium és Általános Iskolájában töltöttük, ahol újra gyereknek éreztük magunkat egy osztályteremben, a diákok helyét elfoglalva. Miklósvölgyi Miklós megnyitója után 20-20 perces előadások következtek. Sajnos reflektálásra nem volt lehetőség, de így is igazán inspiráló és izgalmas beszámolókat hallgathattunk meg.

A teljesség igénye nélkül: Áfra János a kortárs irodalom népszerűsítéséről, Pap Kinga a nyelvi agresszióról, Sulyok Blanka a

Kozma Lajos Faipari Szakközépiskolában végzett munkájáról, Csobánka Zsuzsa a diákok motiválásáról és a biztonságos iskolai közeg megteremtéséről, Tóvizi Erika a *Toldi* drámapedagógiai feldolgozásáról beszélt. A gyakorló tanároktól elhangzó szakmai előadások mellett azonban a diákok is szót kaptak: a Szent Efrém Görögkatolikus Általános Iskola médiaszakköröse bemutatott az iskolarádiójukat, a Kossuth Lajos Gimnázium tanulói pedig a Czimer Györgyi által vezetett kreatív írás szakkört.

Mindezek után újra meghallgathattuk az Ady Endre Gimnázium diákjait, majd megtekinthettük az előző nap már bemutatott mestermunkákat. Befejezésül *A 12 legszebb magyar vers* slam poetry feldolgozását is megismerhettük, valamint József Attila verseinek átíratát.

Egy igazán inspiráló és ötletekkel teli konferencián vehettünk részt, ahol sok tanár kivételes munkájával ismerkedhettünk meg. Az esemény rávilágított arra, hogy mennyire fontos a tanárok és diákok közös munkája és az egymás iránti kölcsönös elfogadás.

„Mi az a Duma bojkottja?”

2011 őszén a Magyar Nyelvtudományi Tanszék levelet kapott, melyben egy börtönszlenget gyűjtő elítélt ismerős kért segítséget egy szótár kiadásához. Sok-sok levélváltás és négyévnyi közös munka után 2015 novemberére ebből a gyűjteményből elkészült egy 7890 szócikket tartalmazó börtönszlenget szótár *Sittesduma* címmel. Erről kérdeztük a kötet szerkesztőjét, Kis Tamást.

Mivel kezdődött a szótár története?

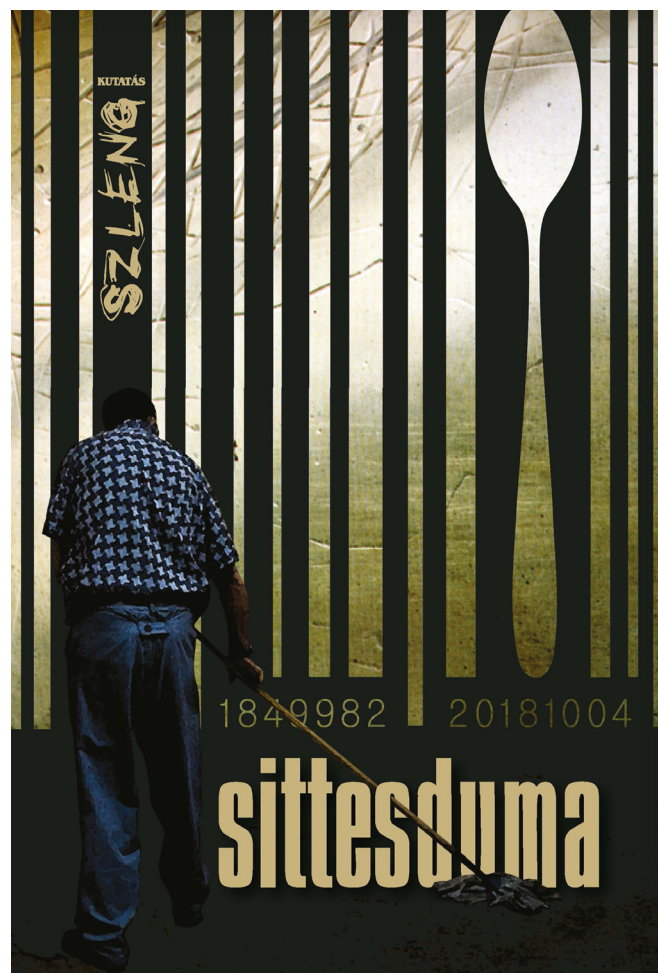
Az akkoriban a budapesti „Gyűjtő”-ben (azóta pedig már Sátoraljaújhelyen) harminc és fél éves büntetését töltő Gégény János 2008 táján elkezdte összegyűjteni a börtönszlenget általa ismert kifejezéseit. Mikor kezébe került *Bakaduma* című katonai szlengszótáram, elhatározta, hogy ő is valami hasonlót szeretne készíteni. Hozzám egy debreceni ismerőse révén jutott el, majd mikor később az addig összegyűlt anyagot is megismerem, nem kellett sokat gondolkoznom azon, hogy elvállaljam a szótár elkészítését.

A közös munkájuk azonban 2008-nál később kezdődött...

Először 2009-ben a börtön igazgatójának közvetítésével egy budapesti nyelvész kolléga, Mátételkiné Holló Magdolna vette fel a kapcsolatot Gégény Jánossal, és úgy volt, hogy ő szerkeszt szótárt Gégény gyűjteményéből. Egy idő után a közös munka különböző okok miatt megszakadt, így kerültem én a képbe. Egyik nap a fachomban egy kézírásos levelet találtam, amiben egy általam mindmáig ismeretlen hölgy arról értesített, hogy van egy büntetését töltő ismerőse, aki börtönszlenget gyűjt, és szeretné ezt a segítséggel könyvformában viszontlátni. Ekkor kezdtünk el levelezni Gégény Jánossal, és hamar kiderült, hogy kifejezetten jó anyagot gyűjtött össze. Így kezdődött a mi közös munkánk.

Hogyan kell elképzelni ezt a folyamatot?

Gégény Jánossal személyesen sohasem találkoztam, csak levélből ismerjük egymást. Levelezésünk természetesen a hagyományos postai úton zajlott, hiszen a fogvatartottak nem e-mailezhetnek. Ez ugyan kissé lassította a munkát, de igazából nem akadályozta. Először az összegyűjtött adatokat kellett számítógépen rögzíteni. Ennek során már megtörtént az első válogatás: kihagytam a nem szlengnek minősülő szavakat, illetve megjelöltem azokat az adatokat, amelyeknek „szlengségét”, jelentését, alakját, eredetét stb. célszerűnek látszott ellenőrizni. Ebben az ellenőrzésben nagyon sokat segített Gégény János, mert kiválóan és óriási kitartással dolgozott. Nagyon gyorsan megértette azokat a lexikográfiai alapelveket, amelyek alapján a *Sittesduma* szócikkeit íródtak, és hamarosan már ennek megfelelően küldte az újabb adatokat. Ha egy-egy általa leírt szó jelentése valamiért nem tűnt megfelelőnek, akkor példamondatokat írt, vagy körülírta a használatát, amiből én már ki tudtam hámozni a hiányzó információt. Gégény János feladata volt az egyes szócikkekhez a stilisztikai-használati

minősítések megadása, és ő szervezte rabtársai között a kötethez készített ábrák, karikatúrák megrajzolását is. Azt mondhatom tehát, hogy ugyan én voltam a „kőműves”, aki a falat rakta, de a jó minőségű „téglaikat” Gégény János szállította a munkához – mindvégig aktív közreműködő volt. Nem véletlen, hogy a *Sittesduma* szerzőjeként mindkettőnk neve szerepel.

A könyv kiadása során viszont akadtak nehézségek...

Ez így volt, de végül a Debreceni Egyetemi Kiadó a segítségünkre sietett, és vállalta, hogy a Szlengekutatás sorozat legújabb köteteként megjelenteti a *Sittesdumát*. 2015-ben sikerült elnyerni egy NKA-pályázaton annyi pénzt, amiből – ha csak minimális példányszámban is, de – megoldható volt a könyv kiadása.

A Sittesduma alapján mennyire kaphatunk valós képet a börtönökről?

Az, ami a *Sittesdumában* látszik a börtönéletből, hiteles, de hogy ez mekkora része a valóságnak, az már kérdéses. Nyilvánvaló, hogy a szótárforma nem alkalmas arra, hogy a börtönközösségeket a maguk összetettségében megismerjük belőle, hiszen a *Sittesduma*, mint minden szótár, csak szavakat, jobb esetben példamondatokat, párbeszédet tartalmaz, amelyek ki vannak emelve a saját kontextusukból. Olyanok, mint a gombostűre tűzött pillangók egy lepkegyűjteményben: lehet, hogy szépek és színesek, de ezek már nem élnek, a valóságot csak valamilyen kimerevített formában mutatják. A börtönszlenget nem fedi le a börtönélet minden részét, csak azt lehet megismerni belőle, ami az elítéltek

sámára fontos, és ezért elnevezték valahogy. Például az emberek közti viszonyokat, a börtönhierarchiát és -értékrendet elég pontosan fel lehet mérni a szleng segítségével. Nem véletlen, hogy a ranglétra alján elhelyezkedő, mindenki által megvetett emberekre nagyon sok szó van (a homoszexuálisokra 121, az afféle cseléd-ként dolgoztatott csicskákra 102), ám ezek a szavak kivétel nélkül minimum gúnyosak, de inkább durvák, pejoratívak.

Milyen az elítéltek viszonya a szlenghez?

Ezt a kérdést az első magyar börtönszlengszótárt publikáló Szabó Edina vizsgálta egyik tanulmányában. Tőle tudjuk, hogy az elítéltek viszonya a szlenghez meglehetősen ambivalens. A börtönszlengnek rejtett presztízse van, ami azt jelenti, hogy bár csúnyának, rossznak gondolják, mégis használják az elítéltek, hiszen valójában a börtönközösséghez tartozást fejezi ki. Márpedig a börtönben különösen fontos tartozni valamelyik közösséghez (akkor is, ha ez egy kényszerközösség), ezért a büntetésüket töltő elítéltek nem tehetik meg, hogy nem használják a közösség szlengjét.

Gégény János azt írja a kötet előszavában, hogy a börtönszleng „egyfajta védekező mechanizmus részét is képezi” használói számára. A szleng segítségével kizárják azt, aki nem tartozik hozzájuk.

Igen. Ez a nyelv (és benne a szleng) egyik legfontosabb funkciója. Ez a kizárás persze egyúttal a börtön funkciójának feje tetejére állítása is: én vagyok bezárva, viszont azáltal, hogy nem engedek be másokat a saját közösségembe, tulajdonképpen picit felszabadítom, kiszabadítom magamat. Egyfajta lelki szabadság érzetet nyújthat a szleng használata.

Miben különbözik a Sittesduma Szabó Edina 2008-as

börtönszlengszótárától (SZABÓ Edina, A magyar börtönszleng szótára, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2008.)?

Az alapvető különbség a gyűjtés módszerében van. A *Sittesdumánál* a gyűjtő a börtönszleng „anyanyelvi” használója volt, míg a korábbi szótárhoz egy nyelvész kutató kérdőívekkel gyűjtötte össze az anyagot. Eltér az adatok mennyisége is: a *Sittesduma* közel háromezer szócikkkel többet tartalmaz, de mivel nem található meg benne minden szó és jelentés, ami Szabó Edinánál szerepel (ugyanis csak a Gégény által ismert kifejezések kerültek bele), azt gyanítom, hogy a *Sittesduma* kis híján nyolcezer szócikkének legalább a fele újdonság Szabó Edina gyűjteményéhez képest. Ami nagyon fontos, hogy Gégény János speciális helyzete (azaz, hogy nemcsak ő maga használja a börtönszlenget, de nap mint nap ezt hallja a környezetében) lehetővé tette példamondatok gyűjtését is, ami nemcsak hitelesebbé teszi a szótárt, hanem sokkal élőbbé is. Ugyanez az oka annak is, hogy a *Sittesduma* sokkal gazdagabb szólásokban, terjedelmesebb kifejezésekben.

Miért Sittesduma lett a szótár címe?

A *sittesduma* egy létező börtönszlengszó, a börtönszleng hívják így az elítéltek. Ráadásul a *Sittesduma* rímeli a szótár előzményének tekinthető *Bakaduma* címére is.

Mikortól lesz elérhető a szótár?

A kötet 2015 novemberében megjelent, ez azonban nem jelenti azt, hogy meg is lehet vásárolni, ugyanis a kiadást fedező pályázat feltételei miatt majd csak 2016 őszén kerülhet forgalomba. Viszont könyvtárakban hozzáférhető lesz a kötet: a magyar nyelvészeti könyvtárban és az egyetemi nagykönyvtárban már most is vannak belőle lapozgatható példányok.

lekezel tn ige **1.** Üdvözlésképpen kezét fog. — **jattol, lejattol, pacsizik.** **2.** Megver, ellátja a baját; **elmáráz.**

lekoccol tn ige **1.** Elmenekül, megszökik; **télakol.** **2.** Elmegy; **elavázik.** (*Húzd szét a lyukad, és) koccolj le!*: Menj innen! Vö. **leakad.**

lekoccoltat ts ige **1.** Elküld, elzavar; **lekoptat.** **2.** Megszakítja a kapcsolatot; **lepattint.**

lekokiz ts ige *ritk* Leüt; **lepadlóztat.**

lekoptat ts ige Leráz, elküld, elzavar. — **koccoltat, leépít, lekoccoltat, lepattint, vízre tesz, vizet ad, vízibiciklizni küld.**

lekortyol ts ige *pej* Orálisan közösül,

lelencruha fn *ritk* Rabruha; **sitiruci.**

lelép tn ige **1.** Megszökik; **télakol.** ~ *a térképről*: Ua. *Jobb, ha lelépsz a térképről, ha feldobsz!* **2.** Elmegy; **elavázik.**

Részlet a *Sittesduma* c. könyvből

Peregrinusként Itáliában

A Prato della Vallén ülök. Ez Olaszország és egyben Európa egyik legnagyobb tere, az észak-itáliai Padova városának legfőbb jelképe. Körülöttem közel száz híres padovai kötődésű történelmi szobrával, köztük valahol – egyetlen magyarként – Báthori Miklós, neves humanistáé és váci püspöké, aki itt tanult a 15. század közepén. Kétszer járom körbe a teret, de nem találok – a vésett feliratok elkoptak a szobrok talapzatán.

Báthori szobrához hasonlóan én is egyedül és elveszettnek éreztem magam, amikor 2015. február végén megérkeztem Padovába, hogy a következő félévet az ottani egyetemen töltssem Erasmus-ösztöndíj keretében. Kezdeti félelmeim és az idegennyelv-használat miatt érzett szorongásom aztán „természetesen” teljesen indokolatlannak bizonyult. Miként egyre nagyobb biztonsággal kezdtem mozogni a városban, úgy ismertem meg újabb és újabb embereket – a helyiek és az Erasmus-közösség nyitottságának köszönhetően gyorsan alakultak ki új barátságok.

A Padovai Egyetemet 1222-ben alapították. Olaszország második legrégebbi intézménye, amit a hagyományok iránti tisztelet és fejlődés egyaránt jellemeznek. Az óráimat angolul hallgattam, de az egyetem olasz nyelvórákat is biztosított azoknak, akik igényt tartottak rá. Egy tárgyból akár heti 3-4 előadásom is lehetett, ezért egy idő után kicsit csömöröm volt a posztkoloniális, illetve amerikai fekete irodalomból, de a tanárok nagyon kedvesek és felkészültek voltak, bármilyen felmerült kérdésben a rendelkezésünkre álltak.

A város Debrecenhez hasonló méretű, így nem jelentett túl nagy problémát, hogy kiismerjem magam benne, a városfalon belül elterülő óváros hangulatos macskaköves kisutcái között pedig egyébként is szívesen tévedt el az ember. A kollégiumi szálalásom kicsit kijebb, a Brenta folyó (bár azon a részen inkább

egy patakra hasonlított) mellett feküdt, ami szép kilátással, ugyanakkor, a víz melletti fasor miatt, nyáron rendkívül hangos kabócaciripeléssel is járt – utóbbi a tanulást is megnehezíthette annak, aki nem volt hozzászokva. A rosszmájúan már-már lustaságként is értelmezhető olaszos mentalitáshoz és a délutáni sziesztákhoz könnyedén hozzászoktam, a menzán kapható parmezános-paradicsomos tésztával viszont nehezebben békültem ki, így inkább átálltam a főzésre, ami anyagilag is kifizetődőbb volt, hiszen magasan az itthoniak fölött vannak az árak.

Padova nemcsak az egyetem színvonalát tekintve, hanem a város elhelyezkedésének szempontjából is remek választásnak bizonyult, hiszen a nagyobb észak-olasz városok (Milánó, Bologna, Verona, Velence) pár óra alatt elérhetőek innen, egy baráti társasággal pedig Toszkánába, Rómába és Nápolyba is sikerült eljutnom. A túrák során jól megfért egymással a délutáni Uffizi-, és az esti focimeccs-látogatás, a vatikáni múzeum és az ismeretlen olasz avantgard-rock zenekar koncertje, így talán nem túlzás azt állítanom, hogy életre szóló élményekkel gazdagodtam. Padova jellegzetes, szerethető hangulatának, a nagyobb turistacélpontokhoz képest nyugodt, kevésbé nyüzsgő atmoszférájának köszönhetően egy-két hónap elteltével már-már második otthonként tudtam tekinteni a városra e kirándulásokról visszatérve.

Az ösztöndíj mellett, hogy későbbi tanulmányaim szempontjából is hasznosnak bizonyult, lehetőséget teremtett arra is, hogy sok kedves emberrel találkozjak, idegen kultúrákkal, szokásokkal szembesüljek, barátokra tegyek szert, és így talán magamat is jobban megismerjem. Augusztus elején indultam haza, pár héttel azelőtt azonban elhagytam a pénztárcámat – benne az összes iratommal – a chioggiai tengerparton: kissé szentimentálisan talán azt is mondhatnám, hogy egy részem a pénztárcámmal együtt ott maradt Olaszországban.

Fiatalköltészet, Pilinszky, kutyaszar: idén szeptemberben jelent meg az immár 20 éves *Parnasszus* folyóirat legfrissebb száma. Októberben azonban Debrecenbe, a felújított Nagyerdei Víztorony kulturális központjába látogatott el Turczy István főszerkesztő, Szöllősi Mátyás szerkesztő és Korpa Tamás költő, hogy az itteni irodalmi életnek, érdeklődőknek is prezentálják a lapot és annak ars poeticáját.

Debrecenben nincsenek hegyek, ez a város traumája. Kedd este mi mégis elindultunk megmászni a debreceni Parnasszust, a Nagyerdei Víztoronyt, de mint kiderült, utunk lefelé vezet az épületben: ez alvilágjárás lesz, mint az ógörög és római eposzokban. Jöttünkre számítottak: a H2O Galériában már beindult a vetítés, sőt a hamar érkezetteknek egy kevés rozé is jutott, és a már jól bejáratott zene is szólt. Kis késéssel meg is kezdődött a beszélgetés.

Herczeg Ákos kérdésére, miszerint milyen folyóirat is a *Parnasszus*, mi a célja, és a története, Turczy felhívta a figyelmet a lap 20 éves évfordulójára, majd, ha már a történetiség került szóba, beszélt arról, hogy a folyóirat a nevével az egyértelmű kulturális utalása mellett egy, a '90-es években futó, ugyancsak *Parnasszus* című költészeti vetélkedő után kapta, ahol ő volt a műsorvezető. A laphoz az ihletet még anno Pilinszkytól kapta, ugyanis „János mindig mondta, hogy kell egy költészeti lap, de fújt rá egy kis füstöt és elfelejtette”. Végül aztán a '90-es években ültek össze Tandori Dezsővel, Orbán Ottóval és Oravecz Imrével, hogy készítsenek egy önálló lapot.

A lap struktúrájával és jellegével kapcsolatban utalt a 2007-es radikális váltásra, majd ennek következményeként a hármas osztatúságot emelte ki és részletezte: a Centrum rovat még élő

lírai életműveket, míg az Újraolvasó már lezártakat gondol újra, az Átjárás pedig a fiatalokat igyekszik bemutatni. A fiatal irodalom fogalmát járta körül teoretikusabban Herczeg Ákos, kitérve arra, mennyire akar a *Parnasszus* panoráma lenni, kiket szelektál és mennyire vállaltan szubjektív ez a szelekció, illetve, hogy mi alapján választanak szét generációkat, ki számít pontosan fiatal költőnek. Turczy ismét magához ragadta a szót: ő Krusovszky Dénes születési dátumát határozta meg a fiatal irodalom kezdetének a lapban (1982), hiszen vele egykorú például Nemes Z. Márió és sokan mások is. Szükségesnek vélte elmondani, hogy az a sztereotípiák, miszerint a költészet haldoklik, vagy hogy a líra halott, nem érvényes, sőt a költészet igenis virágzik. „Féltem, hogy Pisti mindent elmond” – ragadta magához kissé ironikusan a szót Szöllősi Mátyás. Szerinte a lap értékét az is adja, hogy a kortárs magyar irodalommal kapcsolatban egyfajta egyetemi tankönyvként, kollokviumra készüléshöz is használható. Később

pedig arra is kitért, hogy jelenleg a költészetben népszerű témának számít például az ún. traumaköltészet, a térköltészet vagy az újjáéledő közéleti költészet.

Korpa Tamás, aki szerző is a lapban, egy anekdotát mondott el arról, hogyan is került először kapcsolatba a *Parnasszussal*, majd Borbély Szilárd *Hungarikum-e a magyar líra?* című kötetéről kérdezte Turczy Istvánt. Ezután Herczeg Ákos néhány vers felolvasására biztatta a vendégeket, így először Turczy egy kutyá végbélürítési folyamatairól szóló, *A filozófia rövid története* című versét olvasta fel, majd Szöllősi Mátyás és Korpa Tamás is bemutatta néhány művét.

Tudományos(ság és) kapcsolatépítés a FiKon-on

A Fialatok Konferenciája évről évre a doktori címet még nem szerzett kutatók számára nyújt lehetőséget a bemutatkozásra. Legutóbb 2015. november 26–27-én Debrecen adott otthont a rendezvénynek. Ebben az évben a szervezők névsora több új, helyi névvel is kiegészült. Az innovatív összefogás új formációjáról Gesztelyi Herminát kérdeztük.

Mesélg, kérlek a kezdeményezésről! Mit kell tudnunk a FiKon-ról? Úgy tudom, egy névváltoztatáson is átesett a közelmúltban...

Igen, a névváltás 2013-ban történt, így lett Fialat Kutatók Konferenciájából Fialatok Konferenciája. A kezdeményezés Maróthy Szilviától származik (az ELTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola A magyar barokk programjának másodéves hallgatója), aki Görög Dániellel együtt (szintén az ELTE képviselőjében) a konferencia legrutinósabb szervezője. Eredetileg a rendezvény Budapest-Szeged együttműködésként indult, idén lépett be először Debrecen, rögtön vállalva a szervezést is. A koncepció szerint a konferenciát hallgatók szervezik hallgatóknak, így a fokozatot még nem szerzett fiatal kutatók nemcsak szakmai

Az idei konferencia szervezőinek névsora: Maróthy Szilvia (főszervező, ELTE), Görög Dániel (ELTE); Gesztelyi Hermina (DE), Ivancsó Mária (DE), Papp Sára Írisz (DE), Posta Anna (DE); Simon Zsolt (ELTE)

közzétett témakörök, amelyben talán mindannyiunk érdeklődése, kutatási területe érvényesülni tudott. Az információtörténet, médium, intézmények, nem mindennapi irodalom és emlékezés szempontjait ezzel a hármassal tudtuk összekapcsolni. Az emlékezés beemelésével a Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet OTKA-projektjéhez is igyekeztünk kapcsolódni. A beérkezett rezümék hatására persze némileg módosultak, árnyalódtak ezek az előre meghatározott témák.

Hogyan vált nyitott programmá a FiKon?

Mindig is nyitott volt, nagy szeretettel várunk minden érdeklődőt. Akadémiai levelezőlistán, Facebookon, a FiKon blogján és célzott üzenettel igyekeztünk megszólítani a potenciális előadókat, érdeklődőket, eljuttatni az eseményt minél több emberhez, oktatókhoz és hallgatókhoz egyaránt. Noha alapvetően hallgatói kezdeményezésről van szó, az oktatók jelentős segítséget nyújtottak a munkánkhoz, a nyitóelőadást például Bitskey István, intézetünk professor emeritusa tartotta, szakmai és szervezési tanácsokkal pedig Száraz Orsolya és Fazakas Gergely Tamás segített minket. Továbbá szekcielnökként más oktatók is hozzájárultak a konferencia sikeréhez mind a debreceni, mind pedig a

lehetőséget kapnak témájuk előadására, hanem egyúttal a személyes kapcsolatok alakítására is alkalom nyílik.

Miért lehet fontos ez a program a Debreceni Egyetem, a debreceni kutatók, érdeklődők számára?

Úgy gondolom, minden szakmai rendezvény, intézetek közti együttműködés hozzájárul a Debreceni Egyetem hírnevéhez, tudományos és reprezentációs szempontból egyaránt komoly szerepe van. Fontosnak tartom, hogy meg tudjuk mutatni azt a fiatal, lelkes debreceni közösséget, akik aktívan igyekeznek részt vállalni a tudományos életben, nyitottak a közös munkára. Akár még városimázs szempontjából is lehet hozadéka a rendezvényeknek, hiszen olyanok is ellátogatnak Debrecenbe, akik még nem jártak itt, és remélhetőleg szép emlékekkel, pozitív városképpel térnek haza.

A konferencia címe a Szöveg – hordozó – közösség lett. Hogyan esett erre a három hívószóra a választás?

A szervezők közös ötletelésé során alakultak ki a felhívásban

pécsi egyetem képviselőjében.

Hogyan kerültél a szervezőcsapatba?

2014-ben vettem részt először a konferencián, akkor előadóként. Néhány éve az egyik szegedi szervezővel, Fajt Anitával beszélgetve merült fel először a lehetősége annak, hogy Debrecen is beszálljon a rendezésbe, majd témavezetőm, Fazakas Gergely biztatására vette kezdetét a megvalósulás.

A korszak régi, de a csapat megújult. Tervezitek még más tagok kérését, felvételét a társaságba?

A kezdeményezés motorja Maróthy Szilvia és Görög Dániel, akik legrégebb óta dolgoznak a FiKon sikerén, mellettük pedig a jelenlegi szervezők is kivették a részüket a munkából. Tavaly az ELTE szervezésében valósult meg a konferencia, míg idén Debrecen adott otthont neki. Még bizonytalan, hol lesz 2016 őszén a FiKon, a helyi erők minden bizonnyal bővítik majd a csapatot. Az új tagoknak pedig mindig örülünk, hiszen a lelkes, elkötelezett hallgatók színesítik a koncepciót és a csapatot.

Dragomán György: *Oroszlánkórus*

Dragomán György *Oroszlánkórus* című novelláskötete 2015. október végén jelent meg a Magvető Kiadó gondozásában. A harminc novellából álló kötetben Dragomán gondosan felépített koncepcióba gyűjti az elbeszéléseket, amelyek között több, kisebb novellaciklus is található. Így a történetek nemcsak külön-külön érvényesülnek, hanem a könyv egésze is egyetlen ütemes, koherens szöveg.

A novellák különböző élethelyzeteket, gyakran korban és nemben is egymástól eltérő karaktereket mutatnak be. Mindegyik elbeszélés középpontja egy olyan szituáció, amelyben a szereplőknek kendőzetlenül szembe kell nézniük önmagukkal, a másikkal, az őket körülvevő világgal, a menekülés lehetősége nélkül. A novellák többségében jelen lévő elem a zene, amely már-már transzcendens erőként működik. A zene hol központi szerepben, hol csak a háttérbe húzódva bukkan fel, de minden esetben oka, célja vagy motivációja a karakterek cselekedeteinek, tükre az önmagukhoz vagy a külvilághoz való viszonyulásuknak. A történetek elbeszélő módja jól reflektál az adott beszélő korára, nemére és körülményeire. A gyors ritmusú, dinamikus megszólalásmód pedig egységesen erősíti a tartalmat és fokozza a feszültséget. Az *Oroszlánkórus* hatásos szövegek összessége, amelyek tele vannak élni és küzdeni akarással, a zene megtartó erejével, ami egyszerre hatja át és köti össze a műveket. (Dragomán György: *Oroszlánkórus*, Budapest, Magvető, 2015.)

Grecsó Krisztián: *Megyek utánad*

Megyek utánad... de mégis, ki után? Ki után megyünk az életben? Ki után megy a regény főhőse, Daru? Daru nemcsak, hogy felnőtté válik a szemünk előtt, de szerelmei tükrében formálódik azzá, aki. A Lilitől Juliig tartó életét láthatjuk, ahogy egy-egy lány oldalán bontakozik ki a személyisége, átélve mellettük a boldogságot, a magányt, a gyászt, a megalázottságot, a lelki megnyugvást és a biztonság érzését. Daru a szerelmein keresztül létezik és ölt testet, egészen az elsőtől, Lilitől kezdve, amikor gyerekként rájön arra, hogy „Lili más anyagból van: Lány.” Némán gyászol, amikor Eszter kiszakítja magát az életből, építkezik Petra végtelenségéből, küzd Sáráért egy megrekedt szerető szerepében. Sajátjaként hordozza mások fájdalmát is. Szenvedélyek büvőköreben úszik át a tanítóképzőn és az egyetem évein. A barátok hol ellenségek, hol riválisokká válnak, míg újra elér a múltja egy alakjához: megtudhatja, hogy „Gréta a sorsa”, és hogy milyen történet köti őket össze láthatatlanul. Mégsem sikerül „beleöregedni a magabiztosságba, a jókedvbe”. Daru menekül a múlt kísértéseitől, az arcoktól, amelyek érthetetlenül az ő sorsában tükröződnek vissza, mígnem egy ilyen múlttöredékű arc el nem hozza a megnyugvást számára, aki nem más, mint Lili. Az ő megjelenése, mint a változás megtestesítője, eloszlatja Daru minden kétségét és félelmét. A jelenkori Lili képes felülmúlni az összes emlékképet, így nem csak a kezdet, de a vég alakjává is válik. Daru életén keresztül nemcsak egy ember személyiségváltozását és küzdelmét ismerhetjük meg, hanem saját életünkre vonatkoztatva merülhetünk el a történetben. Grecsó regénye nem egy tündérmesét tár elénk, hanem az élesen körvonalazott valóságot minden szépítés nélkül. Ez az oka annak, hogy ott érezhetjük magunkat a történetben; hogy tudunk azonosulni a főhős problémáival; hogy hol örülünk, hol szomorúak vagyunk olvasás közben; és éppen ezért ajánlom mindenkinek, aki a valóságban él. (Grecsó Krisztián: *Megyek utánad*, Budapest, Magvető, 2014.)

Závada Péter: *Mész*

Az idei év őszen jelent meg Závada Péter második verseskötete *Mész* címmel, mely a 2012-ben megjelent *Ahol megszakad* című kötetéhez viszonyítva más hangon megszólaló költeményeket tartalmaz. Az előző kötetben található ritmikus, rímes formákkal, alanyi megszólalásmóddal ellentétben itt szabad-, illetve prózaversekkel találkozhat az olvasó, melyek hangvételében helyenként markánsan észrevehető az elszemélytelenítés. Ezen szövegek központi, szövegkohéziós motívuma az anya elvesztése. Emellett kiemelt szerepet kapnak az emlékezés folyamatának nehézségei, amellyel már az első versben is (*Akinek mondanom kéne*) szembesülhetünk.

A cím többértelműsége is, amely egyrészt utal a mészre mint kémiai vegyületre és egyben a folyamatban lévő cselekvésre is. Ehhez a kettőséghez idomul a kötet borítóképe, amely Vojnich Erzsébet *Moszkva téri telek* című festménye. Ez egy mésszel borított falat, illetve lépcsőt ábrázol, mely felfelé, egy sötét térbe tart. A kép azért is izgalmas, mert elemei könnyedén interpretálhatóak a kötetben megjelenő emlékezés szimbólumaiként. Például a lépcső mint az emlékezéshez vezető út vagy épp a sötét, beláthatatlan tér mint az emlékezés átláthatatlansága, kétes mivolta. Így a festmény értelmezhető a kötet vizuális kicsinyítő tükrékként is.

A kötet nem tagolódik ciklusokra, viszont szembeötlő három nagyobb egység, melyet egy-egy vers választ el. A kötetkonstruáló elvhez még szervesen hozzátartozik az, hogy több azonos című, ám más számozású vers követi egymást. Ebből adódóan is kirajzolódik a művek lineáris olvasata. A *Mész* egyik sajátossága, hogy a versek fölött található linket vagy tageket, melyeket követve egy alternatív olvasási lehetőség mutatkozik meg. (Závada Péter: *Mész*, Budapest, Jelenkor, 2015.)

A dráma és az irodalom bűvöletében

Mióta érdeklődsz az irodalom iránt?

Nagyon közhelyes lesz a válasz: már gyermekkorom óta. Szinte amint megtanultam olvasni, már mániás olvasóvá lettem. Emlekszem, az első könyv elolvasása olyan erőteljesen hatott rám, hogy rögvest háromszor olvastam újra. Ezzel kezdetét vette egy igen hosszú periódus, amikor hatalmas dilemmát okozott számomra úgy eljutni egy kötet utolsó tíz oldaláig, hogy közben még nem volt meg a következő tervezett olvasmány. Ez a szakasz szerencsére csak az egyetemig tartott, akkor bekövetkezett egy erős váltás: a szertelen, szeleburdi olvasóból – a jótékony kalauz hatására – megfontoltabb olvasóvá lettem. Tehát az irodalommal való jó kapcsolatom nagyon hamar kialakult.

Mikor döntöttél úgy, hogy magyar szakra jelentkezel?

Mivel mindig is megvolt az olvasási indíttatás, ez elég hamar eldőlt. Voltak persze időszakok, amikor például belsőépítész szerettem volna lenni vagy meteorológus, ám a gimnáziumban elég egyértelművé vált, hogy az irodalom felé orientálódom. Remek magyartanáraink voltak. Második évben a magyar fakultáción az volt a tanárunk alapelve, hogy bármilyen vélemény jó, csak tudd kellőképpen megindokolni, így irgalom nélkül szedtünk szét irodalmi szövegeket. Ez roppant mód tetszett, és igen nagy hatást gyakorolt rám. Ezért a gimnázium negyedik évében már nem volt kérdés, hogy magyar szakon folytatom a tanulmányaimat.

Mi késztetett arra, hogy az alapképzés után komolyabban foglalkozz az irodalommal?

Egyszakosként, minor hiányában nem igazán volt más lehetőségem. Ehhez persze hozzátartozik az is, hogy megrögzött irodalmár vagyok. A nyelvészet és a digitális bölcsészet szakirányon gondolkodtam egy rövid ideig, de végül rájöttem: ha gyerekkorom óta ilyen erősen kötődöm az irodalomhoz, akkor miért hagynék fel vele.

Kutatási területed a 18–19. század fordulójának irodalma. Miért ezt a korszakot választottad?

Inkább a korszak és a téma talált meg engem. A 18–19. század mindig is vonzott, különösen érdekelt, hogyan éltek, írtak, gondolkodtak az akkori emberek. Állítólag Széchenyi mondta: „Tiszteld a múltat, hogy érthesd a jelent és munkálkodhass a jövőn.” És persze a tisztelethez megkerülhetetlennek tűnik a kellő ismeret.

A kutatási téma választása pedig egy referátumhoz kapcsolódik. Másodéven Borbély Szilárd tartott nekünk klasszikus irodalomból szemináriumot. Minden hallgatónak egy korabeli szöveget kellett választania, így én a *Hamlet* mellett döntöttem, mivel hogy igen közel áll hozzám a dráma. Majd arra lettem figyelmes, hogy Kazinczy Ferenc fordítása talán csak köszönő viszonyban van Shakespeare szövegével. A referátumból szemináriumi dolgozat lett, majd az értékelésnél Borbély Szilárd megkérdezte, nem lenne-e kedvem tovább folytatni a munkát. Így végül ebből

kerekedett egy OTDK és egy BA-szakkolgozat is.

Hozzá kell tenni, hogy az irodalom mellett a színház is rendkívüli mód érdekel. A Pálffy István Színházstudományi (ma már Művészettudományi) Szakkollégium keretén belül pedig volt szerencsém hasznos elméleti és gyakorlati tudással gyarapodni a témát érintve. Ez az irányultság a későbbi kutatásomra is hatással volt. Azt terveztem, hogy az MA-szakkolgozatomban a 19. századi színházkritikákkal foglalkozom majd. De ember tervez... Ekkortájt Ráday II. Gedeon drámafordításának kéziratával kezdttem ügyködni, és a munkálkodás folyamán olyan dilemmákba botlottam, melyek végül szövegszerű formát nyertek.

Doktori témának szintén színházi témát választottam, sajnálatos módon végül ez is másként alakult. Ismét váltottam, és Ráday Gedeon levelezésével kezdtem foglalatkoskodni, ám ez most úgy tűnik, végleges. Eléggé téblábolós ember vagyok.

A Pálffy István Színházstudományi Szakkollégium éppen most váltott nevet - művészettudományi lett. Mit takar ez a név? Mesélnél kicsit a szakkollégium tevékenységéről?

A szakkollégium profilja a kezdetektől színházstudomány központú volt. A jelentős hallgatói érdeklődést próbálta alapvetően kiszolgálni széleskörű elméleti tudás nyújtásával. Ám a szakkollégium mint forma a tehetséggondozásra épül: egy már felvett szak ismereteire alapozva nyújt többlettudást a hallgatóknak. Mivel színházi specializáció, tudomásom szerint, csupán igen rövid ideig működött az egyemen, az alapismeretek elsajátítása mellett az elmélyült kutatási lehetőségeket csak azok a szakkollégisták

tudták kellőképpen kamatoztatni, akik már több éve voltak az intézmény keretében. A 3+2 éves bolognai rendszer nem kedvezett ennek a folyamnak, főként, hogy csupán másodéven lehet felvételt nyerni. Így az idei tanévtől úgy döntöttünk, hogy a szak tudására alapozva megpróbáljuk szélesíteni a képzési palettát. Három szakcsoportunk indult: színházi, filmes és műfordító irányvonalon. A hallgatók szaktudományos előadások során elméleti ismeretek nyernek, választott ttorral egyéni kutatást végeznek, mindemellett ügyelünk arra is, hogy az elméleti tudás gyakorlati munkával, tapasztalatokkal egészüljön ki. A Pálffy alapvetően alulról szerveződő, tehát hallgatói irányítású szervezet. Ennek roppant hatékony tulajdonsága, hogy elmélyült, tudományok iránt nyitott hallgatók között képez közösséget. Szilárd megkötések nélkül, a hallgatói igények szerint főként hallgatói kezdeményezések terelik a féléves tematikákat, a szervezett programokat, a szakkollégium mindennapi működését. Igen szerencsés véletlen volt egyetemi éveim alatt, hogy szakkollégistává válhattam. Ez a közösség teret nyit és gondolkodásmódot változtat.

Mik a terveid a jövőre nézve? Tanárként vagy inkább kutatóként képezed el a pályád?

Abból kifolyólag, hogy jelenlegi képesítésemmel iskolában nem taníthatok, így a másik út tűnik járhatóbbnak. Bár kétségtelen, hogy hihetetlen mértékű energiát tud adni egy-egy megtartott óra, ahol érezhető a hallgatói figyelem, kíváncsiság, amikor úgy sikerül átadni az ismereteket, hogy az óra befejezése után 20 perccel a hallgató már e-mailt ír, hogy milyen gondolatai voltak a

szöveggel kapcsolatban, ám idő hiányában már nem tudta megosztani. Szerintem ez rendkívül fontos: nem csupán tényeket, adatokat tanítani, hanem a látásmódot szélesíteni, gondolkodtatni.

Ám alkatomból kifolyólag mindig is szöszlős ember voltam, aki már-már kétségbe ejtően sokat tud egy helyben ülni, hosszútávon egy témára koncentrálni és emellett még igen kedveli is az ilyen típusú munkát: a történelmi oknyomozást, és oly „elvetemült”, hogy még 19. századi detektívtörténeteket is olvas...

Nem állítanám azt, hogy valamilyen képzzettel élnék a

jövömmel kapcsolatban. A saját képzetek igen csalárdak tudnak lenni. Inkább azt tudnám mondani, hogy tegyen meg az ember minden tőle telhetőt, és remélje a legjobbakat.

Min dolgozol jelenleg?

Borbély Szilárd Csokonai-habilitációjának sajtó alá rendezésében közreműködöm, a Ráday-levelezés elektronikus kiadásán dolgozom, kritikai és olvasó szövegeket készítek a levelezés portálra. Emellett a disszertációmmal foglalatokodom, és a Pálffy István Művészettudományi Szakkollégiumban vagyok szakmai bizottsági tag. Ha pedig akad némi szabadon eltölthető idő, akkor webdesignnal ügkődöm.

Van kedvenc szerződ, köteted?

Nem tudnék megnevezni egyetlen kedvenc szerzőt vagy egyetlen kötetet említeni. Azt mondanám, hogy van egy virtuális könyvespolcom, és mindig inkább az a kérdés számomra, hogy felteszem-e rá az aktuálisan olvasott könyvet vagy sem. Ez pedig azon múlik, hogy az adott kötetben találok-e akár csak egy olyan mondatot, megjegyzést vagy gondolatot, ami egy kicsit is áthangol, ami napokig visszhangzik a fejemben. Nem vagyok túlzottan válogatós, jöhet ez a mondat akár egy humánológustól, a mesterséges intelligencia kutatójától vagy akár egy 18. századi költő tollából, a lényeg a kellő hatás. Viszont, ha mindenképpen egy adott szerző egy adott szövegét kellene kiemelnem, akkor az Shakespeare *Hamlet* drámája lenne. Szerintem ez a drámairodalom legnagyobb remeke, de ezzel nem mondtam újdonságot... Ez az a szöveg, ami minden egyes újraolvasás során „áthuzaloz” némiképp.

A Pálffy István Művészettudományi Szakkollégium egyik rendezvénye

Nem vagyok túl aktív az egyetemi és irodalmi életben, általában inkább passzívan túlélek. De most, hogy egy év kihagyás után visszatértem az egyetemre, szeretnék minden lehetőséget megragadni, ami segíthet a fejlődésben. Ezért döntöttem úgy, hogy idén én is részt veszek a síkfőkúti workshopon. Nem tudtam, hogy mire számíthatok, és ezzel nem voltam egyedül. Többünknek is ismeretlen és kicsit ijesztő volt ez az egyetemről távoli helyszín és a kijelölt témakör is: a szerkesztés.

Egész úton izgatott voltam, de aztán végre megérkeztünk, és elkezdhattunk dolgozni a kijelölt csoportunkkal: kaptunk néhány verset, amelyeket – mint egy kötet szerkesztőinek – ciklusba kellett rendeznünk. Nehéz volt a feladat, hiszen mindenkinek olyan sok ötlete volt, hogy csak úgy repült az idő munka közben. Annyira elmélyültünk a szerkesztésben, hogy aztán alig bírtuk abbahagyni. Nem is tudom, hogy végül későn vagy korán feküdtünk-e le, de ismét inkább izgatott, semmint fáradt voltam, amikor felébredtem. Képes lettem volna újra a szerkesztési munkát folytatni, de délelőtt más program várt ránk.

Bihary Gábor, a Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet doktorandusza Závada Péterrel és Lapis Józseffel beszélgetett Závada új, *Mész* című kötetéről. Először a szerzőről tudhattunk meg többet, majd Lapis József a kötet szerkesztőjeként kapcsolódott be a beszélgetésbe, így a téma már inkább a szerkesztés folyamatának, a szerkesztő és a szerző kapcsolatának megvitatása lett. Több inspiráló kérdés is megfogalmazódott bennem a szakembereket hallgatva. Szó esett arról, hogy mennyire

nélkülözhetetlen a forma és a tartalom egyensúlya. Nagyon fontos, hogy a kötet struktúrája ne ássa alá a vers mondanivalóját, hanem esetleg új értelmezési tereket nyisson meg. Ahogy Lapis József is hangsúlyozta, nem lehet egy alkotáshoz csak úgy önkényesen, saját ízlésünkből kiindulva hozzányúlni. A szerkesztőnek meg kell értenie, mit szeretne a költő, és ehhez kell idomítania saját elgondolásait. Kettejük között bizalmas viszony kell, hogy kialakuljon, hiszen a szerző saját munkáit helyezi a szerkesztő kezébe. Együtt kell működniük, ami sokszor azt is jelenti, hogy engedniük kell egymás akaratának.

Szóba jött még az is, hogy mennyire szükséges egy költőnek tisztában lennie pályatársai munkáival. Závada szerint húzhatunk magunk köré egy burkot, és megpróbálhatunk úgy írni, mintha a külvilág abszolút nem befolyásolna minket, vagy tájékozódhatunk és inspirálódhatunk is a jelenkor eseményeiből. Ő személy szerint mindkettőt megpróbálta már: korábban elzárkózott, ám végül mégis úgy döntött, hogy részévé válik a jelennek, hiszen teljesen úgysem maradhat ki belőle.

A beszélgetés után sétáltunk egyet a csodás őszi erdőben, ahol kicsit kitisztítottuk a fejünket. Miután visszaértünk, megebédeltünk, dolgoztunk még kicsit a ciklusokon, majd mindenki bemutatta, mire jutott a ciklusokkal. Büszkén jelenthetem, mindenki szépen teljesített. Mire a prezentációk végére értünk, el is telt a nap, így összeköltöttünk, és már indultunk is haza. Elzárva a külvilágtól egy új élmény várt ránk, amiből legalább még egy napot kértünk volna...

IMPRESSZUM

Kiadja: Debreceni Egyetem Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet;

Magyar és Finnugor Nyelvtudományi Intézet

Felelős kiadó: Dr. Debreczeni Attila, egyetemi tanár és Dr. Hoffmann István, egyetemi tanár

Felelős szerkesztő: Dr. Fazakas Gergely Tamás

Főszerkesztő és tördelés: Farkas Evelin

Szerkesztők: Gyuris Adél Kinga, Kozma Valéria Gyöngyi,

Krek Norbert, Szolyka Hajnalka

Sablon: Lovas Anett Csilla

Logó: Nagy Nikolett

Fényképek: 5. old: A [kulter.hu](https://www.facebook.com/kulter.hu) facebook oldala

6. old: a [FiKon](https://www.facebook.com/FiKon) facebook oldala, 9. old: a [PIMSZ](https://www.facebook.com/PIMSZ) facebook oldala

További információ, korábbi számok:

<http://irodalom.arts.unideb.hu>; <http://mnytud.arts.unideb.hu>